

HERKÜL MİLLAS
7.4.2015
ZAMAN GAZETESİ

Terör olayı, cebir de içeren bir şantaj olayıdır. Belli bir amaç peşinde olan birilerinin şantajı.

Terör, cebir, hak ihlalleri, şantaj, tehdit, zorbalık olayları o kadar arttı, yaygınlaştı ve hatta olağanlaştı ki artık bunları ayırt edemez olduk. Fark edemez oluyoruz; etrafımızdaki havayla olduğu gibi. Sanırım şantaj, en görmediğimizdir. Ne uygulayan görüyor ne de şantaja uğrayan.

Teröristler şantajı “hak aramak” olarak algılıyor. Oysa “ya paranı ya canını” türünde bir olay şantajdır ve bütün dünyada suçtur. Şantajla hak aramak, hak aramanın bir özel halidir: suç içeren halidir. Hatta istenen “para” sizden çalınmış kendi paranız, hakkınız bile olsa, o parayı şantajla geri istemeniz en doğru yol değildir. Kendi algısına göre “haklı” saydığına, yanlış ve haksız bir yoldan ulaşmaya çalışmak, çevreyi terörize ederek kontrol altına alan mahalle

kabadayısının veya mafyanın mantığıdır. Bu tür “güçlü” kişiler bazen zayıfın yanında yer alabilir -filmlerde ve dizilerde kahraman olarak da sergilenebilirler- ama yaptıkları uzun sürede toplumu rayından çıkarır. İnsan ilişkilerinde kaos öyle doğar.

Terörle, halk ayaklanması ve savaş hali arasında tabii ki bir fark vardır. En önemlisi meşruiyet halidir: kimlerin bir olayı ayaklanma veya terör sayacağı önemli bir kıstastır. Başka sağlıklı bir kıstas, olayın hangi derecede kitlesel olduğudur. Her durumda terörle “meşru ayaklanma” arasındaki fark algısı görecelidir. Ama burada vurgulamak istediklerim yalnız şantajla ilgilidir.

İlgili ceza maddesi şöyle. Şantaj: Hakkı olan veya yükümlü olduğu bir şeyi yapacağından veya yapmayacağından bahisle, bir kimseyi kanuna aykırı veya yükümlü olmadığı bir şeyi yapmaya veya yapmamaya ya da haksız çıkar sağlamaya zorlayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır (madde 107). Üzerinde durmak istediğim kısım şu “Yükümlü olduğu bir şeyi ... yapmayacağından bahisle... çıkar sağlamak.” Yani şantaj yalnız yapmakla değil, “yapmamakla” da ilgili bir olay. Ve bazen devletlerin kendileri de bu yola başvuruyor.

Devlet, vatandaşın hakkını tanımak ve korumakla yükümlüdür

En sık gözden kaçan da bu devlet şantajıdır. Hak peşinde olan gruplarla görüşmeler ve tartışılan konular kimi zaman şantajı hatırlatıyor. “Yükümlü olduğu bir şeyi ... yapmayacağından bahisle...” tartışma olmamalı. Devlet yapmakla yükümlü olduğunu yapar, yapmaya mecburdur. Bunu pazarlık ve görüşme konusu yapamaz. Tartışma ve al-ver konusu yapılacak alanlar başkadır, vatandaşların hakları başkadır. Herkes için bağlayıcı olan maddeler bellidir: Temel haklardır.

Şu an yürürlükte olan ve siyasilerin ona gönderme ile yemin ettikleri anayasaya göre temel haklar şunlardır: Devletin bütün vatandaşlara eşit mesafede olması en temel “eşitlik” hakkıdır. Herkes, dil, ırk, felsefi inanç, din, mezhep ayrımı olmadan kanun önünde eşittir. Herkes maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Herkes vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Dini ayin ve törenler serbesttir. Okul dışında “din eğitim ve öğretimi kişilerin isteğine bağlıdır”. Herkes düşünce hürriyetine sahiptir; düşüncelerini çeşitli yollarla yaymak hakkına sahiptir. Basın hürdür, sansür edilemez. Herkes önceden izin almaksızın dernek kurabilir ve gösteride bulunabilir.

Bunları hatırlatmak üzücüdür, çünkü adı üstünde bunlar anayasal “temel haklardır”. Hatırlatılmaları, unutulduklarının işaretidir. Devlet ise bunları hayata geçirmeye veya gerektiğinde bu alanlarda “gölge etmemeye” mecburdur. Devletin ve yürütmenin asli görevi, bu hakları ve bu hak kullanma ortamını sağlamaktır. Bunları tartışma, pazarlık ve vaat haline dönüştürmek, azar azar ve “uygun zamanda” gündeme getirmek, varlıklarını ve geçerliklerini şüpheli hale getirir. Bunlar en başta, her şeyden önce var olması gereken durum ve ortamdır. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi ise şantaj gibi işler. Artık kişiler ve toplum rehin alınmış gibi olur. Tehdit de şantajla yakından ilişkilidir. İngilizcede “blackmail” kelimesi hem tehdidi hem de şantajı içerir. Genel olarak tehdit etmek veya mal varlığına el koymakla tehdit etmek “Batı’da” şantaj olarak algılanır (coercion, extortion). Soruşturma ile tehdit de şantaj sayılır (thread of persecution).

Bütün bunlardan çıkarılacak anlam, bir hak tanıma sürecinde bir şeyler tartışılacak ve bunların pazarlığı yapılacaksa, hiç gündeme getirilmemesi gerekenlerin başında temel haklardır. Bunlar en başta var olmalıdır. Dini inancın özgürce ifade edilmesi, öğretilmesi ve öğrenilmesi, ibadet yerlerinin serbestçe açılması, anadilin konuşulması ve öğretilmesi, her görüşün serbest biçimde ifade edilip kamuoyunda duyurulması sağlanmamışsa zaten başka konuların tartışılması da anlamsızlaşıyor. Temel haklar eksikse ne tartışılacak?

Bir teröristin “normal olarak” yapacaklarıyla bir devletin normal olarak yapması gerekenler de çok farklıdır. Devlet meşruiyetin referansıdır; terör yasa dışılığın sembolü. Bunlar özel şartlarda iki taraf olarak karşı karşıya gelince bazen pazarlığa girişmek gerekebilir. Bu durumlarda bazen “ödün verilir” bazen verilmez. Ne yapılacağı somut şartlara ve devletlerin miras ve geleneklerine bağlı. Ama her durumda bu iki yanın konumu ve ilkeleri farklıdır. Devlet, temel haklara saygılı kalır; aksi durumda meşruiyeti sorgulanır.

Temel haklar alanında devletin işi zor mu? Tam tersi, çok kolaydır! Çünkü tereddüt edeceği, karar veremeyeceği durumlar ya hiç yoktur veya çok azdır. Demokratik ilkeler, anayasal sınırlar, yasal zorunluluklar bellidir. Uygulanmaları rutin bir iştir. Savcılar ve hâkimler, istihbarat kurumları ve polis bunun için vardır. Eğer ilgili ilkeler içselleştirilmişse bütün bu mekanizmalar hemen hemen kendiliğinden çalışır – demokratik bir ülkede. Ama kurumlar ikincil, kişisel ilkeler öncelikliyse, bu kez devletin işi gerçekten zordur. Aslında en başta devletin kendisi sorunlar yaşıyor demektir. Sorunlu bir kurumun başka sorunlarla baş etmesi de tabii ki kolay değildir. Hele anayasa düzenlemeleri gerektiren büyük, yeni, alışılmamış, hatta tabu konuları ele alması da özellikle zordur.